

"İlm-i Usulü'd-din", "ilm-i kelam", "usulü'l-fıkıh" kavramlarını izah eder misiniz?

(Usul-üd-Din) İlm-i Kelam: Allah'ın varlığını ve birliğini akli deliller ile ispat etmeye çalışan bir ilim dalıdır. Konusu Allah'ın Zatı ve sıfatlarıdır. Bunun yanında inanca dair konuları da inceler. **İmam Taftazani**, kelam ilminin gayesini kesin delillerle dini akideleri bilme şeklinde tarif ediyor. Bu hususlara çalışan İslâm allâmelerine "**mütekellimîn**" yani (**ilm-i kelam alimleri**) denir. Üstad Hazretleri bir usul-üd-din alimidir Risale-i Nurlar ise bir usul-üd-din tefsiridir.

Usulü'l-Fıkıh: Fıkıh ilmi usûlü, metodolojisi. Usûlü'l-Fıkıh; sözlükte, usûl ve fıkıh kelimelerinden meydana gelmiş bir terkiptir. **Usûl**, "asl" kelimesinin çoğuludur. "*Kökler, asıllar, üzerine bir şey bina edilen şey.*" manalarına sahiptir. Sözlükte, anlayış anlamına gelen **fıkıh ise**, din ıstılahında; "*Tafsîlî delillerden çıkarılmış olan şer'î-amelî hükümleri bilmektir.*" şeklinde tarif edilir. Buna göre usulü'l-fıkıh sözlükte; fıkıhın asılları, fıkıhın delilleri manasına gelmektedir.

Usulü'l-fıkıh, ıstılahta "*Müctehidin, şer'î amelî hükümleri tafsîlî delillerinden çıkarabilmesi için gerekli olan kural ve prensiplerdir*" diye tarif edilmektedir.(1)

Bu tariflerden anlaşıldığı üzere **usûlü'l-fıkıh** bir metodoloji ilmidir. Metodlarını belirlediği ilim ise fıkıhtır. O halde bu ilim fıkıh metodolojisi ilmi demektir. Bu ilme İslâm hukuk metodolojisi denilmesinin uygun olmadığı kanaatindeyiz. Çünkü fıkıh, sadece hukuk ilmi değildir. **Hukuk**, fıkıhın bölümlerinden birisidir. İslâm hukukunun çeşitli dalları fıkıh içerisinde ele alındığı gibi, ibadetler de fıkıh içerisinde yer almaktadır. Dolayısıyla ibadetle ilgili hükümlerin kaynaklardan çıkartılma metodları da **usulü'l-fıkıh** tarafından belirlenmektedir.

Bilindiği gibi, İslâmî hükümlerin alındığı kaynaklar temelde ikidir; bunlar **Kur'ân** ve **hadistir**. Fakat her meseleye ait hüküm Kur'ân ve hadiste her zaman aynıyla mevcut ve açık değildir. Ya da Kur'ân ve hadisteki lâfızlar, emir, nehy, hass, âm v.s gibi değişik biçimlerde varid olmuştur. Karşısına amelî bir problem çıkan müctehid, bu problemin dînî hükmünü ortaya koymak için Kur'ân'ı ve hadisi araştırır. O mesele ile ilgili olan âyet veya hadisin ne tür bir kalıpta olduğunu araştırır. Mesela, lafız emir kalıbı ile gelmişse, emrin vücup ifade ettiğini bildiren usûl kaidelerini göz önüne alarak o hükmün farz olduğuna hükmeder. Cevabını açıkça bulamazsa, hükmü açıkça belirlenen benzer problemlere kıyasla, dinin temel ilkelerini göz önüne alarak ve daha başka temel kaidelerden yararlanarak bu problemleri çözüme kavuşturur. İşte müctehidin hüküm çıkarabilmek için yararlandığı kaideleri tesbit eden ve içeren ilme **usûlü'l-fıkıh (fıkıh usûlü)** denilir. Demek oluyor ki; **usulü'l fıkıh**; müctehidin, Kur'ân ve hadisten hüküm çıkarabilmek için ihtiyaç duyduğu kural ve kaidelerden meydana gelen bir ilimdir.

(1) bk. Âmidî, *el-İhkâm fî Usûlü'l-Ahkâm*, I, 7 vd.; Şâkiru'l-Hanbelî, *İlmi Usûlü'-Fıkıh*, 31 vd; Abdülvehhâb Hallâf *İlmi Usûlü'l fıkıh*,11; İbrahim Kâfî Dönmez, *İslâm Hukuk Esasları*, terc. 23, 24.

Not: Bu cevap Sorularla İslamiyet sitesinden alınmıştır.